

М. М. Мандзя

Лопатин

ЛОПАТИН – селище міського типу Радехівського району [Львівської області](#). Знаходиться на правому березі р. Острівка (притока *Стиру*, бас. [Дніпра](#)), серед лісів, боліт і торфовищ *Малого Полісся*, pobl. перехрестя автомобіл. доріг Буськ–Берестечко та Радехів–Броди, за 90 км від обл. центру та за 20 км від райцентру і залізнич. ст. Радехів. На тер. Лопатин. лісництва 1984 створ. ліс. заг.-держ. значення [Лопатинський заказник](#) і заповідне урочище місц. значення Грицеволя. Пл. 7,79 км². За переписом 2001, насел. становило 3550 осіб (складає 98,4 % до 1989), станом на січень 2015 – 3450 осіб (переважно українці, решта – 1 % – росіяни, поляки, білоруси). Тер. Л. була заселена здавна, про що свідчать виявлені залишки земляних валів і мурів укріплення Замчисько давньорус. часу. Вперше згадується у писем. джерелах 1366 як волос. центр Белз. князівства. 1377 поселення захопили угор. війська. 1383 після смерті угор. і польс. короля Людовіка I (Лайоша) Великого розпочалася боротьба за Л. між Польщею та Литвою. 1492 він остаточно перейшов під владу польс. мазовец. князів, які використовували поселення для поширення католицизму на довколишні села ще від 1410-х рр. (1531 Лопатин. парафії належали земел. наділи у 23-х селах). 1505 польс. король Александр Ягеллончик подарував Л. з 8-ма селами шляхтичу Я. Каменецькому. Наприкінці 16 ст. утратив статус волос. центру. Двічі 1629 і 1649 Л. зазнав знач. руйнувань під час нападів татар. загонів. Після 1-го поділу Польщі 1772 відійшов до Австрії (від 1867 – Австро-Угорщина). 1830–31 жит. брали участь у польс. повстанні. Упродовж 19 – на поч. 20 ст. Л. належав графам Холоневським, Замойським та шляхтичам Млодецькому і Вишневецькому. У 1850-х рр. Л. отримав статус м-ка, у ньому створили повіт. упр. нижчої категорії, яке підпорядковувалося Бродів. повіт. упр. 1-ї категорії, та відкрили установи мирового судді та збирання податків. У 2-й пол. 19 ст. збудовано лісопильню, млин і гуральню (нині Лопатин. місце провадження діяльності держ. підприємства «Укрспирт», див. [Лопатинський спиртовий завод](#)). 1862 відкрито парафіял. школу, яку у 1870-х рр. реорганізовано у двокласну. За переписом 1869, було 316 дворів і мешкало 2159 осіб, 1900 – відповідно 503 і 3206. Під час 1-ї світової війни Л. перебував у прифронт. зоні. На її початку містечко на короткий час захопили рос. війська. Чимало лопатинців мобілізували до австр. армії. Після розпаду Австро-Угор. імперії 1918 Л. відійшов до ЗУНР. 13–14 серпня 1920 містечко контролювали більшов. загони. 1919–39 – у складі Польщі, від

1939 – УРСР. 1931 у Л. проживали 3247 осіб (з них українців – бл. 60 %, поляків – 25 %, євреїв – 15 %); працювали 37 магазинів (2 – укр., решта – євр.), лісопильня (бл. 80 робітників), паровий млин, спирт. завод, цегельня, гончарня, вапнярня. У міжвоєнні роки до кін. 1930-х рр. діяли читальня та хор товариства «Просвіта», кооперативи «Поміч» і «Будучність», головою яких був священник М. Кравців (п'ятьох його дітей, вихованих у нац. дусі, переслідувала польс. влада за приналежність до УВО і ОУН), осередки т-в «Січ», «Сокіл», «Сільський господар» (на різних курсах місц. молодь вивчала основи землеробства, садівництва та городництва), «Союз українок» (функціонували курси куховарства, вишивання, крашення яєць, писанкарства, крою та шиття). Від 28 червня 1941 до 17 липня 1944 – під нім.-фашист. окупацією. На поч. 1944 через Л. пройшли партизан. з'єднання під керівництвом [П. Вершигори](#). Низка мешканців зазнала сталін. репресій. До серед. 1950-х рр. у Л. та його околицях вели боротьбу загони ОУН–УПА (відзначився районний провідник Р. Мандрика на псевдо Чорноморець). У 2-й пол. 1940-х рр. засн. артіль «Торф'яник» (від 1955 – Лопатин. торфобрикет. завод, нині ТОВ) і пром. комбінат із виробництва цегли та вапна. 1940–62 – райцентр, 1963–65 – у складі Бродів., від 1965 – Радехів. р-нів [Львів. обл.](#) Від 1956 – смт. У Л. – заг.-осв. школа, інтернат для дітей із відхиленнями у розумовому розвитку, дитсадок; Нар. дім, Будинок дит. і юнац. творчості, б-ка, муз. школа; лікарня. 2002–05 виходила селищна г. «Лопатинська криниця». Реліг. громади: УГКЦ (дерев'яна церква Успіння Пресвятої Богородиці, 1928, арх. Я. Рудницький), РКЦ (костел Непороч. зачаття Діви Марії, 1772, арх. Б. Меретин). Встановлено пам'ятники Т. Шевченку та «Свободи», меморіали воїнам ОУН–УПА та рад. воїнам, які загинули під час визволення Л. від нім.-фашист. окупантів, пам'ятний знак борцям за волю України. Серед видат. уродженців – хімік, чл.-кор. НАНУ А. *Омельчук*, лікар-фармаколог В. *Мамчур*, письменник, співак С. *Нестер*. У Л. минули дит. і юнац. роки графіка, живописця, нар. художника УРСР [О. Кульчицької](#) та промисловця, політ. діяча С. *Сенчука*. 1857 тут помер і похов. польс. військ. діяч Ю. Дверницький.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Сильвеструк С., Судомляк О. Лопатин // Надбужанщина: Сокальщина, Белзчина, Радехівщина, Каміначчина, Холмщина і Підляшшя: Істор.-мемуар. зб. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1989. Т. 2;

2. Селище Лопатин // Коваль А. П. Знайомі незнайомці: Походження назв поселень України. К., 2001;
3. T. Kukiz. Łopatyn: dzieje i zabytki. Warszawa, 2004;
4. Грабовецький В. Нариси історії містечок Львівщини. Ів.-Ф., 2005;
5. Радехівщина: Край звитяги та краси: Фотоальбом. Л., 2005.

Покликання на статтю:

Лопатин / М. М. Мандзя // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-56415>

2001-2023 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).